

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI BANK-MOLIYA AKADEMIYASI

**70410901 – “KAPITAL BOZORI VA BIRJA ISHI” MAGISTRATURAGA
MUTAXASSISLIGIGA KIRISH BO‘YICHA MAXSUS FANDAN
SINOVLAR**

DASTURI

Toshkent – 2022

Fan bo'yicha magistraturaga kirish sinovlari dasturi Bank-moliya akademiyasi Kengashining 2022-yil « ____ » _____dagi ____ - sonli majlis bayonnomasi bilan ma'qullangan.

“TAVSIYA ETILGAN»

“Investitsiya va moliya bozori” kafedrasida
muhokama qilingan va tavsiya etilgan
Kafedra mudiri _____Elmirzayev S
(kafedra majlisining “ ____ ” - sonli bayonnomasi
“ ____ ” _____ 2022-yil)

Tuzuvchi:

Elmirzayev S O'zbekiston Respublikasi Bank-moliya akademiyasi
“Investitsiya va moliya bozori” kafedrasida mudiri, i.f.d., prof.

Taqrizchi:

Shavkatov N. Toshkent moliya instituti “Korporativ moliya va qimmatli
qog'ozlar” kafedrasida dotsenti, PhD

KIRISH

Hozirda barcha mamlakatlar iqtisodiyotning samarali o‘shishi zamonaviy bozor biznesi mutaxassislariga bog‘liq bo‘lgani uchun fanning oliy malakali kadrlarni tayyorlashda o‘rni beqiyosdir.

Moliya bozorining iqtisodiy mohiyati, vujudga kelishi, rivojlanish bosqichlari va modellari, pul bozori xususiyatlari va moliya bozori shakllanishidagi ahamiyati, aksiyalar bozorining o‘ziga xos xususiyatlari va amal qilish mexanizmi, obligatsiyalar bozorining o‘ziga xos xususiyatlari va savdo mexanizmi, davlat qimmatli qog‘ozlar bozori amal qilish shart-sharoitlari, hosilaviy qimmatli qog‘ozlar bozorining moliya bozori boshqa sektorlari bilan bog‘liqligi, ipoteka qimmatli qog‘ozlar bozori muomalasi tartibi, xorijiy valutar bozorining moliya bozoridagi tashkiliy jihatlari, kriptovayutalar bozorining ishlash mexanizmi, qimmatbaho metallar va toshlar bozori xususiyatlari, moliya bozorining indikatorlari va indekslari, moliya bozori risklari va ularni baholash, fond birjalari va fond bozori ishtirokchilari faoliyat mexanizmi, markaziy bank va uning moliya bozoridagi faoliyati, moliya bozorida tijorat banklari va nobank kredit institutlarining ishtiroki, investitsiya va pay fondlarining moliyaviy operatsiyalardagi ahamiyati, moliya bozorida sug‘urta tashkilotlari va nodavlat pensiya fondlarining faoliyat mexanizmi, moliya bozorini tartibga solishning iqtisodiy va huquqiy jihatlari bilan yaqindan bilish mamlakatimizda kapital bozori va birja ishi bo‘yicha malakali kadrlar tayyorlashda alohida ahamiyat kasb etadi.

Dastur O‘zbekiston Respublikasining 2020 yil 23 sentabrdagi “Ta’lim to‘g‘risida”gi O‘RQ-637-sonli, 2019 yil 29 oktabrdagi “Ilm-fan va ilmiy faoliyat to‘g‘risida”gi O‘RQ-576-sonli Qonunlari, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022 yil 28 yanvardagi “2022-2026 yillarga mo‘ljallangan yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida”gi PF-60-sonli, 2021 yil 13 apreldagi “Kapital bozorini yanada rivojlantirish chora tadbirlari to‘g‘risida”gi PF-6207-sonli, 2019 yil 8 oktabrdagi “O‘zbekiston Respublikasi oliy ta’lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish Konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida” gi PF-5847-sonli Farmonlari, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022 yil 17 yanvardagi “Kapital bozorini qo‘llab-quvvatlashning samarali mexanizmlarini joriy etishga doir qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi PQ-90-sonli Qarori asosiy qoidalariga muvofiq ishlab chiqilgan.

Yuqoridagilardan kelib chiqib 70410901 – “Kapital bozori va birja ishi” magistratura mutaxassisligiga o‘qishga qabul qilinayotgan tinglovchilar quyidagi bazaviy mavzular bo‘yicha bilim va ko‘nikmalarga ega bo‘lishlari talab qilinadi.

I. FANNING ASOSIY MAVZULARI

1-MAVZU. MOLIYA BOZORINING NAZARIY ASOSLARI

Moliya bozorining iqtisodiy mohiyati. Moliya bozorining iqtisodiyotdagi ahamiyatli jihatlari. Moliya bozori ishtirokchilari. Moliya bozorida vositachilar tiplari. Moliya bozorining tarkibiy tuzilishi. Pul bozori. Kapital bozori. Qimmatli qog'ozlar bozori.

Moliya bozori modellari. Bank kreditlari yordamida moliyalashtirish. Qimmatli qog'ozlar bozori orqali moliyalashtirish. Bank modeli. Moliya bozorining anglo-sakson modeli. Autsayderlik modeli. Moliya bozorining islom modeli.

2-MAVZU. PUL BOZORI

Pul bozorining iqtisodiy mohiyati. Pul bozorining vujudga kelishi. Pul bozorining qo'llanish xususiyatlari. Pul bozori ishtirokchilari. Davlat, tijorat banklari, korxonalar va boshqalar pul bozori ishtirokchisi sifatida. Pul bozori instrumentlari: davlat qisqa muddatli qimmatli qog'ozlari, qayta sotib olinuvchi shartnomalar, depozit sertifikatlari, tijorat qog'ozlari va boshqalar. Davlat qisqa muddatli qimmatli qog'ozlarining diskont stavkalari. Pul bozori instrumentlari daromadlilik va risklilik darajasi. Respublikamizda pul bozori amal qilish mexanizmi. Pul bozorida qisqa muddatli kreditlarning ajratilish tartibi.

3-MAVZU. OBLIGATSIYALAR BOZORI

Obligatsiyalar moliya bozorining muhim instrumenti. Obligatsiyalar emitentlari. Obligatsiyalar tasnifi. Davlat obligatsiyalari. Munitsipal obligatsiyalar. Korporativ obligatsiyalar va ularni muomalaga chiqarish shartlari. Xorijiy obligatsiyalar. Muddatiga ko'ra obligatsiyalar turlari. Joylashtirish shakliga ko'ra obligatsiyalar turlari. Kupon to'lovlariga ko'ra obligatsiyalar turlari. Ta'minlangan va ta'minlanmagan obligatsiyalar. Konvertatsiyalanuvchi obligatsiyalar. Obligatsiyalar qiymati va daromadlilik. O'zbekiston obligatsiyalar bozoridagi holat.

4-MAVZU. AKSIYALAR BOZORI

Aksiyalar va ularning qo'llanish xususiyatlari. Oddiy va imtiyozli aksiyalar. Konvertatsiyalanuvchi imtiyozli aksiyalar. Aksiyalar aksiyadorlik jamiyatlari faoliyatining asosi sifatida. Aksiyalar bozori o'ziga xos xususiyatlari. Aksiyalar emitentlari. Aksiyalar chiqarish to'g'risida qaror qabul qilish. Aksiyalarni davlat ro'yxatidan o'tkazish. Aksiyalarni joylashtirish. Aksiyalarni qaytarib sotib olish. Aksiya kursi. Aksiyalar nominal qiymati va bozor bahosi. Aksiyalar daromadlilik. O'zbekiston aksiyalar bozori holati.

5-MAVZU. HOSILAVIY QIMMATLI QOG'OZLAR BOZORI

Hosilaviy qimmatli qog'ozlarning iqtisodiy mohiyati va ularning o'ziga xos xususiyatlari. Hosilaviy qimmatli qog'ozlar moliya bozori instrumentlari sifatida. Hosilaviy qimmatli qog'ozlarning funksiyalari. Hosilaviy qimmatli qog'ozlar turlari. Forvard shartnomalari. Fyuchers shartnomalari va turlari. Option

shartnomalari. Opsionlar turlari. Amerika opsionlari. Yevropa opsionlari. Opsionlar bo'yicha bazaviy aktivlar. Svoplar iqtisodiy mohiyati. Svoplar turlari. Valuta svopi qo'llanish xususiyatlari.

6-MAVZU. IPOTEKA QIMMATLI QOG'OZLAR BOZORI

Ipoteka. Ipoteka krediti. Ipoteka qimmatli qog'ozlari. Ipoteka va ipoteka kreditlash amaliyotini moliyaviy ta'minlash. Ipoteka qimmatli qog'ozlari tasnifi va tavsifi. Ipoteka obligatsiyalarini muomalaga chiqarish va joylashtirish.

Ipoteka bozori modellari va qo'llanish xususiyatlari. An'anaviy model (bitta bosqichli, yevropa modeli) o'ziga xos xususiyatlari. Ipoteka bozorining ikki bosqichli amerika modeli amal qilish mexanizmi. Ssuda-jamg'arma modeli qo'llanilishi. Respublikamizda va xorijiy mamlakatlarda ipoteka bozori amaldagi holati.

7-MAVZU. XORIJIY VALUTA BOZORI

Xalqaro valutar bozori vujudga kelishiga obyektiv zarurat. Xorijiy valutar bozori tashkiliy jihatlari. Valuta ayirboshlash kurslari va ularni aniqlash. Xalqaro valuta bozorida ayirboshlash kurslarining belgilanishi. FOREX operatsiyalari. FOREX afzalliklari va kamchiliklari. Valuta bozorida savdoni amalga oshirish tartibi. Valuta zaxiralari.

8-MAVZU. KRIPTOVALUTALAR BOZORI

Kripto aktivlar. Kripto valuta – raqamli valuta sifatida. Kripto valutarlarning iqtisodiy mohiyati va yuridik statutusi xususidagi bahsli holatlar. Kripto valuta turlari. Kripto valutar qo'llanish xususiyatlari. Kripto valutar bilan operatsiyalar: sotib olish va sotish. Blokcheyn texnologiyalari. Mayning. Bitkoin. O'zbekistonda kriptoaktivlar muomalasini tashkil etish.

9-MAVZU. XALQARO QIMMATLI QOG'OZLAR BOZORI

Xalqaro qimmatli qog'ozlar iqtisodiy mohiyati va qo'llanish xususiyatlari. Xalqaro qimmatli qog'ozlar turlari. Xalqaro aksiyalar va obligatsiyalar. Yevroaksiyalar. Yevroobligatsiyalar. Qisqa muddatli yevroqog'ozlar. Yevrodepozit sertifikatlar. Depozitar tilxatlar. Amerika depozitar tilxatlari. Global depozitar tilxatlar. Xalqaro qimmatli qog'ozlar bozori amal qilish mexanizmi. Xalqaro qimmatli qog'ozlar savdosi tashkilotchilari. Xalqaro qimmatli qog'ozlari chiqarishda emitentga qo'yiladigan talablar. Xalqaro qimmatli qog'ozlar afzalliklari va kamchiliklari. Mamlakatimizdagi emitentlar tomonidan xalqaro qimmatli qog'ozlar muomalaga chiqarish.

10-MAVZU. QIMMATBAHO METALLAR BOZORI

Qimmatbaho metallar bozori xususiyatlari. Valutar bo'yicha oltin standart bekor qilingacha qimmatbaho metallar bozori rivojlanishi. Qimmatbaho metallar bozori ishtirokchilari: qazib oluvchi sanoat korxonalar, qayta ishlovchi sanoat korxonalar, birjalar, investorlar, banklar, professional vositachilar. Oltin bozori

amal qilish mexanizmi. Xalqaro oltin bozorlari markazlari. Qimmatbaho metallar savdosida hosilaviy instrumentlar qo'llanilishi.

Oltin bo'yicha svoplar turlari: vaqt bo'yicha svop (moliyaviy svop), metallning sifati bo'yicha svop, joylashgan joyiga ko'ra svop. Jahon moliyaviy-iqtisodiy inqirozlari sharoitida oltin savdosi.

11-MAVZU. MOLIYA BOZORI TAHLILI

Moliya bozori tahlilining tashkiliy xususiyatlari. Qimmatli qog'ozlar tahlili. Moliya bozori fundamental tahlil va e'tibor qaratiladigan jihatlar. Fundamental tahlilga ta'sir etuvchi omillar. Emitent joriy moliyaviy holati fundamental tahlili. Moliya bozori texnik tahlili. Moliya bozori tahlilida trendlar. Yapon shamlari turlari va modellari.

12-MAVZU. MOLIYA BOZORI RISKLARI VA PORTFELNI BOSHQARISH

Moliya bozori risklari: mohiyati, asosiy turlari va baholash usullari. Bozor risklari. Fond riski. Foiz riski. Valuta riski. Tizimli risk va uni aniqlash indikatorlari. Portfel nazariyasi: Markovitsgacha va undan keyingi baholash usullari. Indeksga bog'liq portfel samaradorlik mezoni. Moliya bozori risklarini pasaytirish va oldini olish imkoniyatlari.

13-MAVZU. FOND BIRJALARI VA FOND BOZORI ISHTIROKCHILARI

Fond birjasi funksiyalari va tashkiliy tuzilmasi. Fond birjasi faoliyat prinsiplari. Fond birjasi infratuzilmasi va birja savdolari ishtirokchilari. Investitsiya vositachisi, investitsiya maslahatchisi, investitsiya fondi, investitsiya aktivlarini ishonchli boshqaruvchi, transfer-agent, qimmatli qog'ozlarning birjadan tashqari savdosi tashkilotchisi, dilerlar, market-meykerlar va brokerlar. Fond birja savdolari mexanizmi. Birja auksioni turlari. Qimmatli-qog'ozlar depozitariysi faoliyat mexanizmi. Hisob-kitob-kliring palatasi. Toshkent RFB. ELSIS-SAVDO.

14-MAVZU. MOLIYA BOZORIDA BANKLAR VA NOBANK KREDIT INSTITUTLARI

Moliya bozorida banklarning ishtiroki. Tijorat banklari emitent sifatida. Banklar tomonidan muomalaga chiqariladigan moliyaviy instrumentlar. Banklar moliyaviy vositachilar va savdo tashkilotchilari sifatida. Banklarning faol investor sifatidagi faoliyati. Moliya bozorida nobank kredit institutlari. Pul bozorida nobank kredit institutlari faoliyat mexanizmi. Mikrokredit tashkilotlari va lombardlarning moliya bozoridagi faoliyati xususiyatlari.

15-MAVZU. INVESTITSIYA VA PAY FONDLARI

Investitsiya fondlarining iqtisodiy mohiyati va yuzaga kelishi. Investitsiya fondlarining bozor sharoitidagi ahamiyatli jihatlari. Xorijiy amaliyotda investitsiya fondlari tashkiliy tuzilmasi. Mamlakatimizda kollektiv investitsiyalash amaliyotining tashkiliy-huquqiy asoslari. Investitsiya fondlarini davlat ro'yxatidan

o‘tkazish tartibi. Investitsiya fondlari investitsiya portfelini diversifikatsiyalash. Mamlakatimizda investitsiya fondlari faoliyatining amaliy jihatlari. Pay fondlari tashkiliy jihatlari va faoliyat tartibi.

16-MAVZU. MOLIYA BOZORINI TARTIBGA SOLISH

Moliya bozorini tartibga solishga obyektiv zarurat. Moliya bozorini tartibga solish usullari. Moliya bozorida o‘zini o‘zi tartibga solish. Moliya bozorini davlat tomonidan tartibga solish. Moliya bozorini tartibga solishda davlatning funksiyalari. Mamlakatimizda moliya bozorini tartibga solish bo‘yicha vakolatli davlat organlari. Moliya bozorini tartibga solishda megaregulyator qo‘llanilishi. Moliya bozorini tartibga solish bo‘yicha AQSh, Buyuk Britaniya va Germaniya tajribalari.

II. ASOSIY VA QO‘SHIMCHA O‘QUV ADABIYOTLAR HAMDA AXBOROT MANBALARI

Asosiy adabiyotlar:

1. Elmirzayev S.E. va boshqalar. “Moliya bozori”. Darslik.-T.: “Iqtisod-moliya”, 2019. -324 b.
2. Mishkin F.S., Eakins S.G. Financial markets and institutions.-9th edition. –Pearson, 2018. – 694p.
3. Elmirzayev S.E. va boshqalar. “Kapital bozori”. Darslik. -T.: “Nihol-Print”, 2022. - 192 b.
4. Эскиндаров М.А., отв. ред. Звонова Е.А. Международный финансовый рынок. –Учебник и практикум для бакалавриат и магистратуры. - Москва : Издательство Юрайт, 2018. - 453 с.

Qo‘shimcha adabiyotlar:

- 1.O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “2022 - 2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida”gi 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-sonli Farmoni.
- 2.O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “O‘zbekiston Respublikasi oliy ta’lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish Konepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi 2019-yil 8-oktabrdagi PF-5847-sonli Farmoni. “O‘zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo‘yicha harakatlar strategiyasi to‘g‘risida”gi O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 7-fevraldagi PF-4947-sonli Farmoni.
- 3.O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022 yil 17 yanvardagi “Kapital bozorini qo‘llab-quvvatlashning samarali mexanizmlarini joriy etishga doir qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi PQ-90-sonli Qarori
- 4.Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. – Toshkent: “O‘zbekiston” NMIU, 2017. – 488 b.
- 5.Mirziyoyev Sh.M.Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak. – Toshkent: “O‘zbekiston” NMIU, 2017. – 104 b.
- 6.Mirziyoyev Sh.M. Erkin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. – Toshkent: “O‘zbekiston” NMIU, 2017. – 56 b.

7. Mirziyoyev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. – Toshkent: “O‘zbekiston” NMIU, 2017. – 48 b.

Axborot manbalari:

1. <http://www.uza.uz> – O‘zbekiston Middiy axborot agentligi rasmiy veb-sayti;
2. <http://www.mf.uz> - O‘zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi rasmiy veb-sayti;
3. <http://www.stat.uz> - O‘zbekiston Respublikasi Statistika qo‘mitasi rasmiy veb-sayti;
4. <http://www.cbu.uz> - O‘zbekiston Respublikasi Markaziy Banki rasmiy veb-sayti;
5. <http://www.cerr.uz> - O‘zbekiston Respublikasi Iqtisodiy tadqiqotlar markazi rasmiy veb-sayti;
6. [www. http://uzse.uz](http://uzse.uz) – “Toshkent” Respublika fond birjasi rasmiy veb-sayti;
7. <http://www.deponet.uz> – Qimmatli qog‘ozlar markaziy depozitariysi rasmiy veb-sayti